

Thimeutvalget – en rekapitulering og vurdering.

Av Arne Skivenes

Thime-utvalget representerer en fortsettelse på Bering-utvalgets arbeid. Og min artikkel bygger på Bjørn Berings noen sider lenger foran. Som medlem i begge disse utvalgene er jeg bedt om å skrive noen ord om Thimeutvalget (eller Bevaringsutvalget, som det egentlig heter i Riksarkivarens oppnevning).

Beringutvalgets oppgave var å klargjøre nye prinsipper for vurdering av bevaring og kassasjon i kommunal sektor. Thimeutvalget fikk oppgaven med å formulere disse prinsippene som overordnede retningslinjer. Thimeutvalget har ikke gitt en rapport som beskriver hvordan problemet bør løses, men har levert et **konkret forslag til tekst** til riksarkivarens generelle retningslinjer for bevaring og kassasjon. Denne teksten baserer seg på – og fører ut i livet – de prinsipper Bering-utvalget kom frem til.

Beringutvalget skisserte en modell der de retningsgivende dokumentene for bevaring og kassasjon i kommunal sektor skal finnes i tre nivåer:

- et sett med overordnede retningslinjer
- en samling sektorvise veiledninger for hvordan disse retningslinjene kommer til anvendelse på konkrete kommunale saksområder
- konkrete anvisninger eller retningslinjer for hver enkelt kommune. Disse skal utformes av kommunen selv eller et IKA på grunnlag av de sektorvise veiledningene, og i samarbeid med kommunens saksbehandlere og ledere.

Thimeutvalgets mandat var å utforme forslag til en slik overordnet tekst (nivå 1) samt å koordinere arbeid med å få utformet sektorvise veiledninger (nivå 2).

Sentrale trekk ved den foreslåtte modellen er:

- fokusere på bevaring i stedet for på kassasjon
- fokusere også på annen begrunnelse for bevaring enn forskning
- ta utgangspunkt i saksbehandling i stedet for beskrivelse av forventede gjennomgående arkivserier
- vurdering av saksbehandlingens karakter etter en del oppgitte kriterier. Kriteriene er ordnet i en skala med tallkarakterer der en til slutt kommer frem til en tallverdi som definerer hvor vesentlig det er at denne handlingen setter spor etter seg.
- tallkarakterene rundt saksbehandlingsvurderingen balanseres deretter med vurdering etter innholdsmessige kriterier og vurdering av hvor unikt materialet er.
(Merknad: Tallkarakterene er ikke ment å benyttes mekanisk. De viktigste er kanskje å synliggjøre modellen og de vurderinger som ligger bak konklusjonen. Gjennom en slik modell kan en etterprøve de vurderinger som er foretatt, og kontrollere dem.)
- etablere nivåer for hvor mye dokumentasjon som bør bevares. Tallkarakterene korrespondere med ulike bevaringsnivå. Høy score betyr at alt materiale vedr. vedk. saksbehandling skal bevares, en lavere score kan bety at kun vedtak bevares, og de laveste verdiene betyr at ingenting rundt dette trengs å bevares. Konseptet rundt bevaringsnivåer representerer så vidt jeg vet noe nytt i kassasjonsteorien.

Kriteriene og beskrivelsen av metoden er gjort så kortfattet som mulig, med tillegg av en noe mer utfyllende kommentarkapittel. Hensikten var at teksten skal kunne tjene som regelverk uten større bearbeiding. Med denne teksten er første del av Thime-utvalgets mandat oppfylt.

Vedrørende neste nivå – utarbeidelse av sektorvise veiledninger – var det nok opprinnelig meningen at disse skulle utarbeides av små utvalg av fagfolk. Dette lot seg ikke - i alle fall ikke da - gjøre parallelt med utarbeidelse av det sentrale regelverket.

Det ble i løpet av utvalgsarbeidet reist forslag om et prøveprosjekt for å utarbeide en slik veiledning for en sektor. Prøveprosjektet ble lagt til Bergen Byarkiv og finansiert av Riksarkivaren. Prosjektet ble utført av Karin Gjelsten på skolesektoren. Prosjektet er utført etter at Thimeutvalget hadde lagt frem sitt forslag til overordnede retningslinjer, og baserte seg på disse.

Første del av prosjektet er gjennomført. Denne består i å kartlegge saksbehandling ut fra Lov om grunnskolen. Arbeidet resulterte i to rapporter:

- 1) Et konkret forslag til veiledning for bevarings- og kassasjonsvurderinger i skolesektoren formulert i analyse av 59 identifiserte saksbehandlingstyper.
- 2) Dessuten en evaluering av Thimeutvalgets metode, samt forslag til justeringer av kategorier og poengberegning.

Fase 1 konkluderte med at metoden synes velegnet til formålet, også for rent generelle kartleggingsbehov, og er spesielt velegnet til å identifisere dobbeltarkivering. Det er foreslått en forenkling av kategoriene og en justering av verdiskalaen. Thimeutvalget har gitt sin tilslutning til dette i et møte der rapportene ble behandlet.

Riksarkivaren har også bevilget midler til en tilleggsfase, for å identifisere saksbehandling utfra spesifikt kommunale vedtak og forutsetninger, som ikke springer direkte ut av skolelovgivningen. En har kommet såpass langt i denne fasen at en kan begynne å se konklusjonen. Konklusjonen ser ut til å bli at skolesektoren ikke er spesielt godt egnet til å teste ut akkurat dette forholdet, siden det er meget begrenset hva kommunen foretar seg på undervisningsområdet uten at det er lovhemlet. Her hadde nok andre saksområder, som for eksempel kultur eller fritid vært bedre egnet. Men det er ikke avdekket forhold som skulle tilsi at metoden ikke er egnet til å fange opp de forholdene som skulle undersøkes..

Det som da mangler for å ha hele modellen illustrert, er konkrete bevarings- og kassasjonsregler for en kommune, laget på grunnlag av de generelle retningslinjene og veiledningene. I løpet av prosjektets fase 2 vil det bli produsert slike retningslinjer vedk skolesaker for Bergens vedkommende.

Det forventes at de konkrete retningslinjene vil bli relativt begrenset i omfang og ha en enkel struktur. Det er disse konkrete retningslinjene som forutsettes praktisert i de enkelte kommunene.

Som medlem i begge utvalgene, og en aktiv premissleverandør, er det vel neppe min oppgave å levere en uhildet drøfting av resultatet. Likevel vil jeg fremheve følgende:

Etter min mening har Bering-og Thimeutvalgene gjort et viktig bidrag i norsk kassasjonsteori og praksis.

Det er for det første trukket opp en del sentrale prinsipper som bør være retningsgivende for dette fagområdet fremover.

For det andre er det pekt på en praktisk gjennomførbar modell for dette arbeid, som både er oversiktig og kontrollerbar.

For det tredje er det utarbeidet forslag og illustrasjoner til hvordan sentrale dokumenter innen en slik modell kan se ut.

Stort mer enn dette er det ikke nødvendig å si om innstillingene. Dokumentene ligger der, de er kortfattede og forholdsvis presise, og kan (og bør) leses av alle som er interessert i disse problemstillingene.

Etter at innstillingene er blitt levert er de blitt kommentert og delvis forsøkt imøtegått på måter jeg må være ærlig nok til å innrømme at jeg finner noe frustrerende. Det er derfor likevel nødvendig med en personlig kommentar til slutt.

Begge utvalgene har grepet tak i elementer av internasjonale bidrag til kassasjonsdebatten. Vi har latt oss inspirere både av Michael Hertz, av David Bearman og av det hollandske PIVOT-prosjektet. Og vi har tatt med oss elementer av disses tanker inn i vårt arbeid. Vi burde nok ha understreket bedre at det er elementer det er snakk om. Disse teoretikerne har utviklet en del metoder som også kan benyttes til andre formål enn de opprinnelig var tenkt. Og da blir det noe slitsomt å bli konfronterte med hele teorier, mens det er kun elementer vi har villet bruke.

I det følgende kan jeg ikke snakke for andre enn meg selv. David Bearman later til å ville kassere mer enn det gjøres i dag. For å rekke over alt, introduserer han en modell der en ikke behøver å undersøke konkrete arkivserier, men kun ser på de transaksjoner som skal utføres, og hvilke spor de setter etter seg. For å si det altfor enkelt, så finner han en metode der en kan oppnå større kassasjonsgevinst med mindre arbeid. Når jeg leser Bearman, fascineres jeg av de ofte svært skarpsindige analysene hans, der han ofte makter å trenge helt inn til problemets kjerne, samtidig som jeg ofte grøsser over de konsekvensene han trekker av sine funn. For min del ønsker jeg å gjøre bruk av elementer i hans analyse og metode, uten å måtte bli holdt ansvarlig for hans verdisyn, premisser og konklusjoner i hele sin bredde. Å betrakte de transaksjonene som skjer i offentlig virksomhet, der samhandling mellom privat og offentlig kan beskrives på en grunnleggende måte, gir etter mitt syn det beste utgangspunkt for å beskrive hva den offentlige funksjon egentlig dreier seg om. Og det er sporene etter disse samhandlingene, transaksjonene, som er arkivenes basis. Og det er bevaringen av de vesentlige sporene som er arkivenes egentlige oppgave. Da blir det – etter mitt syn – en av arkivarens aller viktigste vurderinger å bestemme hvilke av disse som skal bevares for ettertiden. Og her dreier det seg ikke om statistikk eller oversiktsinformasjon, her dreier det seg om det konkrete som har foregått i hvert enkelt tilfelle, og som enten kan verifiseres eller ikke. Spørsmålet om rutinesaker eller prinsippaker – som av en eller annen grunn har fått spille hovedrollen i så mange kassasjonsretningslinjer – blir i en slik sammenheng helt uvesentlig. En kan i stedet stille spørsmålet: Dersom lovgiver har bedømt en offentlig transaksjon som så viktig at den må påbys og reguleres gjennom lov, er det da noe saklig grunnlag for å kassere sporene etter den? En uvant problemstilling, kanskje, men høyst nødvendig.

F.eks: Det er lovbestemt at de som trenger stønad til livsopphold skal få det. Disse rettighetene er ikke begrenset av kommunale budsjetter. Rutiner rundt dette er fastlagt i lov og forskrift. Vedk. organ er lovpålagt å kunne dokumentere sine handlinger i samtid og ettertid. Vedk. person har lovbestemt rett til innsyn i egen sak etter flere lover (!) og offentligheten har

en lovbestemt rett til opplysning når taushetsplikt er falt bort, uten noen foreldelsesklausul. Mitt spørsmål er: er ikke dette ganske sterke føringer for bevaring av dette materialet?

Jeg bruker Bearmans transaksjonsanalyse og kommer til motsatt konklusjon, jeg trekker konklusjoner om mer bevaring.

Et annet punkt: tidligere kassasjonsresonnementer har gjerne hatt en forutsetning om at man enten beskriver det som kan kasseres og så bevarer resten, eller at man beskriver det som skal bevares og så kasserer resten. Mest et metodisk grep altså. Når vi i disse to utvalgene har tatt til orde for at bevarings- og kassasjonsvurderingene bør ta sitt utgangspunkt i *bevaring*, er det mer som en verdibetraktning å regne. Vi har ment at man skal ta utgangspunkt i det viktigste, det grunnleggende, vi har ikke ment at det skulle oppfattes dithen at kun en del skal beskrives – altså det bevaringsverdige – og at det øvrige skulle kasseres. Et annet moment er at bevaringsutgangspunktet er det eneste praktiske mht elektroniske arkiver– det er bevaring som krever handling.

I ettertid må jeg også beklage at jeg ikke sto hardere på for å få gjennomført begrepet ”transaksjon” i stedet for ”saksbehandling” i Thime-utvalgets beskrivelse av hva som burde være utgangspunktet for bevaringsvurderingen. Saksbehandling er et bredere og mer omfattende begrep, som også har ført til at en del av den videre debatten omkring disse forholdene har blitt uklar. Å ”bevare spor etter transaksjoner” er et mer presist uttrykk for hva iallfall jeg mener er det essensielle her enn ”bevare spor etter saksbehandling”.

Et eksempel på en helt annen tolkning av dette enn iallfall jeg har ment, er når det blir hevdet at kassasjon med utgangspunkt i arkivnøkkel er en slags kassasjon med utgangspunkt i saksbehandling, siden arkivnøkkel er en kartlegging av saksbehandlingen. På denne måten kan det se ut som at kassasjon utfra arkivnøkkel er en konsekvens av de to utvalgenes innstilling. Det er jo da tankevekkende at begge utvalgene har avskrevet denne metoden som gangbar.

Også andre forhold kunne vært kommentert, men dette får holde ved denne anledning. Debatten omkring prinsipper for kassasjon er så visst ikke over, og det er jo bra. Så vidt jeg skjønner skal Thimeutvalgets innstilling realitetsbehandles etter at det ”nye” Bevaringsutvalget (Fonnes-utvalget??) har avgitt sin innstilling. Det blir spennende tider. Qui vivra verri.